

SPRAWOZDANIA
Z POSIEDZEN
TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO
Warszawskiego

1

1908

CB

<http://rcin.org.pl>

SPRAWOZDANIA
z posiedzeń
**Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego**

WARSZAWA.
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny
w księgarni E. WENDE i S-ka (T. Hiż i A. Turkuł).

—
1908.

Comptes rendus
de la
SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.
Année I-re — 1908.

SPIS RZECZY.

(Komunikaty, referaty i pokazy naukowe).

I. Wydział językoznawstwa i literatury.

	<i>Str.</i>
Nr 1. Kryński Ad. Ant. O wpływie języka łacińskiego na polski	1 — 5
Nr 2. Chrzanowski Ign. Stosunek rękopisu „Barda Polskiego“ (1795) do jego pierwodruku (1840).	7 — 8
Nr 3. Baudouin de Courtenay J. O związku wyobrażeń fonetycznych z wyobrażeniami morfologicznymi, syntaktycznymi i semazjologicznymi	9 — 28
Nr 5. Chrzanowski Ign. Sprawozdanie z zawartości trzech rękopisów XVIII w., znajdujących się w Cesaarskiej Bibliotece Publicznej w Petersburgu	30 — 32
Nr 6. Chlebowski B. Geneza i artyzm „Przedświtu“.	33 — 34
Nr 7. Appel K. O istocie zjawisk językowych	35 — 38
Nr 8. Pułaski Fr. Nieznany dyalog z pierwszej połowy XVI w. (przypuszczalnie Biernata z Lublina)	39 — 60

II. Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii

Nr 4. Majewski E. Podstawy do nauki o cywilizacji (auto-referat).	8 — 27
Nr 5. Bogusławski Edward. W kwestyi narodowości Macedończyków	29 — 40
„ Zur Frage über die Abstammung der Macedonen	40 — 43
Nr 6. Konic H. Ustęp z organizacji sądownictwa, przez Komisję Rządzącą wprowadzonej.	45 — 67

III. Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

№ 1.	Eismond Józef. Zagadnienia mikromorfologii komórki	1 — 35
	Weyberg Z. W sprawie chemizmu sodalitów.	35 — 40
	„ Quelques mots sur le chimisme des sodalithes	40 — 43
	Gosiewski Wł. Jakże należy uczynić założenie ogólne o naturze rozdziału prędkości w gazie, aby uży- skać prawo Maxwella tego rozdziału?	44 — 47
	„ Quelle supposition générale faut-il faire sur la nature de la répartition des vitesses dans le gaz, pour retrouver la loi de Maxwell de cette répartition?	47
	Sosnowski Jan. Przyczynek do teorii prądów elektro- tonicznych	47 — 49
	„ Ein Beitrag zur Theorie der elektrotonischen Ströme.	49 — 50
	Boguski J. J. i Brandys A. Wyniki badań nad utle- nianiem glejty.	50 — 51
№ 2.	Janowski Wł. Własności proteolityczne ropy jałowej .	52 — 53
	„ Proteolytische Eigenschaften des sterilen Eiters.	53 — 54
	„ Turgogramy i oesophagogramy z przypadku choroby Stokes-Adamsa	54 — 55
	„ Turgogrammen und Oesophagogrammen in einem Falle Stokes-Adams'scher Krankheit	55
	Kucharzewski F. Piśmiennictwo techniczne polskie. I. Architektura	55 — 59
	„ La Littérature technique polonaise. I. Archi- tecture.	59
	Tur Jan. Spostrzeżenia nad blastodermami „rzekomemi“, z 2 rysunkami w tekście	60 — 65
	„ Observations sur les „faux blastodermes“, avec 2 figures dans le texte	66 — 70
	Wóycicki Z. Aplanospory u Cladophora fracta var. horrida.	70 — 71
	„ Die Aplanosporen bei Cladophora fracta var. horrida	71 — 73
	Lewiński Jan. Kellowej i oksford na zboczu zachodniem górz Świętokrzyskich.	73 — 75
	„ Le Callovien et l'Oxfordien sur le versant occi- dental des montagnes de Święty Krzyż	75 — 76
	Axer A. O układach sił wewnętrznych z siłosrodem (kom. przedstawiony przez S. Dicksteina)	76 — 78
	„ Ueber Systeme innerer Kräfte mit Kraftcentrum (Mitteilung vorgelegt durch S. Dickstein).	78 — 80

№ 3. Boguski J. J. i Kreczyński S. Wyniki badań nad szybkością wydzielania srebra z roztworów azotanu srebrowego przez miedź metaliczną.	84—85
Silberstein L. Drgania elektromagnetyczne przewodnika kulistego	85—95
„ Oscillazioni elettromagnetiche d'un conduttore sferico	95—104
Tur Jan. Nowa serya doświadczeń nad wpływem teratogenetycznym promieni radu na zarodki kurczęcia	105—112
„ Nouvelle série d'expériences sur l'action tératogène des rayons du radium sur les embryons de la Poule.	113—116
Miklaszewski Sł. Przyczynek do znajomości gleb pow. Konstantynowskiego gub. Siedleckiej.	117—124
„ Contributions à la connaissance des sols nommés „bielica“ de Konstantynów gouv. Siedlce dans le Royaume de Pologne	124—125
№ 4. Biernacki Wiktor. W sprawie podwójnego załamania cieczy odkształczanych	127—129
„ Beitrag zur Frage über die Doppelbrechung der bewegten Flüssigkeiten	130
Weyberg Z. O sodalitech chromianowych	130—134
„ Sur les sodalithes chromatés	134—134
Sierpiński W. Uogólnienie pewnego wzoru Stern'a	136—140
„ Généralisation d'une formule de Stern	140
Miklaszewski Sł. Wyniki poszukiwań nad glebami Królestwa Polskiego	141—160
„ Contributions à l'étude des sols du Royaume de Pologne.	160—163
№ 5. Przewoski E. Przyczynek do zapalenia włóknikowego. (Dyskusya)	166
Sosnowski J. Badania nad zmianami przewodnictwa nerwów w stanie czynnym	166—168
„ Zusammenfassung	168—170
Miklaszewski Sł. Studya nad glebami ziem polskich	170—184
„ Études sur les sols des terres polonaises	184—186
Silberstein L. Elektromagnetyczne powierzchnie nieciągłości	187
„ Ueber elektromagnetische Unstetigkeitsflächen	187—188
№ 6. Sosnowski J. Studya nad pobudliwością	191—194
Weyberg Z. Syntezy pirogenetycznych glinokrzemianów zasadowych (notatka tymczasowa)	195—196

№ 6. Silberstein L. Powierzchnie nieciągłości w półprzewodnikach	196—197
№ 7. Tur Jan. 1. Przypadek hypermeryi (hexameryi) u rozgwiazdy <i>Asterina gibbosa</i>	199—201
„ 2. Rozdwojenie czułka u ukwiału <i>Anemonia sulcata</i>	201
„ Deux cas de la tératologie des invertébrés.	201—202
„ O pewnej metodzie embrioskopii w zastosowaniu do jaj ptasich (Streszczenie komunikatu E. Rabaud'a)	202—203
Rabaud Etienne. Note sur un procédé embryoscopique applicable aux oeufs d'oiseaux (Communication présentée par J. Tur)	203—207
Miklaszewski Sł. Materyały do gleboznawstwa ziem polskich	207—211
„ Matériaux pédologiques de terres polonaises.	211
Gorczyński Wł. O wpływie powłoczki szklanej na wskazania termometrów radyacyjnych	212—214
Sierpiński W. O wartościach średnich kilku funkcji liczbowych.	215—222
„ Sur le valeur moyennes de quelques fonctions numériques.	222—223
Silberstein L. Powierzchnie nieciągłości w półprzewodnikach	223—225
„ Ueber Unstetigkeitsflächen in Halbleitern.	225—228
№ 8. Merecki R. Wpływ zmiennej działalności słońca na czynniki meteorologiczne ziemskie	230—239
Weyberg Z. Przyczynek do krytyki sposobów oznaczania gęstości skał	239—240
„ Słów kilka o składzie chemicznym łyszczyków tatrzańskich	241
Eismond Józef. Tak zwane struktury protoplazmy i ich znaczenie	242—244
Miklaszewski Sł. Gleby w powiecie Janowskim gub. Lubelskiej	244—257
„ Les sols dans l'arrondissement de Janów gouv. Lublin	257—259

DODATKI DO ROCZNIKA I-go.

1. Sprawozdanie ze stanu i działalności Towarzystwa Naukowego Warszawskiego za czas od założenia Towarzystwa do dnia 30 czerwca 1908 r., przedstawione przez Zarząd na dorocznym Zebraniu Ogólnym dnia 25 Listopada 1908 r.

2. Z. Weyberg. Syntezy pirogenetycznych glinokrzemianów zasadowych.

(№ 1 „Prac“ Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. III — Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych).

Redaktor i Wydawca

Józef Eismond.

Adres Redakcyi: Krakowskie Przedmieście № 7 (w lokalu
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Rocznika I-go rs. **4.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego, Włodzimierska № 3/5.

Sprawozdanie
ze stanu i działalności
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego
za czas od założenia Towarzystwa do dn. 30 Czerwca 1908 r.,
przedstawione przez Zarząd na dorocznym
Zebraniu Ogólnem
dnia 25 Listopada 1908 r.

Dodatek do „Sprawozdań z posiedzeń”.
Rok 1 — 1908.

I.

Skład

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
w Lipcu 1908 r.

Zarząd Towarzystwa.

Prezes:

Aleksander Jabłonowski (z)

Wiceprezes:

Samuel Dickstein (z)

Objaśnienie znaków przy nazwiskach:

(z) — członek założyciel,

(k) — członek kooptowany na zebraniach założycieli dn. 19 Maja i 13 Czerwca 1907 r.

19. I. 08 — członek wybrany na Zebraniu Ogólnem dn. 19 Stycznia 1908 r.

2. II. 08 — członek wybrany na Zebraniu Ogólnem dn. 2 Lutego 1908 r.

Sekretarz:

(vacat)

Przewodniczący Wydziału językoznawstwa
i literatury:

Bronisław Chlebowski (k)

Przewodniczący Wydziału nauk antropologicznych,
społecznych, historii i filozofii:

Witold Załęski (k)

Przewodniczący Wydziału nauk matematycznych
i przyrodniczych:

Józef Eismond (k)

Członkowie Zarządu:

1. Jan Kochanowski. (k)

2. Feliks Kucharzewski. (k)

3. Jan Lewiński (k)

4. Sławomir Miklaszewski. 19. I. 08

5. }
6. } (vacat)

Skarbnik:

Feliks Kucharzewski (k)

Redaktor wydawnictw Towarzystwa:

Józef Eismond (k)

Członkowie Towarzystwa.

I. Wydział językoznawstwa i literatury.

Przewodniczący:

Bronisław Chlebowski. (k)

Sekretarz:

Ignacy Chrzanowski (z)

Karol Appel (k)

Jan Baudouin de Courtenay . 19. I. 08

Tytus Benni ”

Felicjan Faleński ”

Walery Gostomski ”

Edward Grabowski	19. I. 08.
Kazimierz Kaszewski	"
Gabryel Korbut	(k)
Adam Antoni Kryński	(z)
Stanisław Krzemiński	19. I. 08.
Roman Plenkiewicz	"
Stanisław Ptaszycki	"
Michał Rowiński	"
Juljan Adolf Świącicki	"

II. Wydział nauk antropologicznych, społecznych,
historii i filozofii.

Przewodniczący:

Witold Załęski (k)

Sekretarz:

Aleksander Kraushar	"
Antoni Białecki	(z)
Władysław Biegański	(k)
Edward Bogusławski	19. I. 08.
Ks. Stanisław Chodyński	(k)
Karol Dunin	"
Teodor Dydyński	(z)
Zygmunt Gloger	19. I. 08.
Władysław Grabski	(k)
Marceli Handelsman	19. I. 08.
Władysław Holewiński	(z)
Aleksander Jabłonowski	"
Stanisław Kętrzyński	19. I. 08.
Jan Kochanowski	(k)
Henryk Konic	19. I. 08.
Władysław Konopczyński	"
Adam hr. Krasiński	(k)
Karol Lutostański	19. I. 08.
Walenty Miklaszewski	"
Aleksander Moldenhawer	2. II. 08.
Feliks Ochimowski	19. I. 08.
Szymon Rundstein	"
Władysław Smoleński	(z)

Seweryn Smolikowski	2. II. 08.
Henryk Struve	(z)
Adolf Suligowski	(k)
Kazimierz Wachowski	19. I. 08.
Teodor Wierzbowski	(z)

III. Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Przewodniczący:

Józef Eismond (k)

Sekretarz:

Jan Tur	"
Tadeusz Banachiewicz	19. I. 08.
Ignacy Baranowski	(z)
Wiktor Biernacki	(k)
Józef Jerzy Boguski	"
Bolesław Danielewicz	19. I. 08.
Samuel Dickstein	(z)
Zdzisław Dmochowski	(k)
Teodor Dunin	19. I. 08.
Edward Flatau	"
Samuel Goldflam	"
Władysław Gorczyński	"
Władysław Gosiewski	(z)
Teodor Heryng	19. I. 08.
Maryan Jakowski	"
Władysław Janowski	(k)
Karol Jurkiewicz	(z)
Walenty Kamocki	19. I. 08.
Julian Kosiński	(k)
Jan Kowalczyk	(z)
Leon Kryński	(k)
Feliks Kucharzewski	"
Jan Lewiński	"
Erazm Majewski	19. I. 08.
Wacław Mayzel	"
Romuald Merecki	"
Sławomir Miklaszewski	"
Jan Pruszyński	"

Edward Przewoski	(k)
Mikołaj Reichman	19. I. 08.
Stanisław Serkowski	"
Wacław Sierpiński	"
Ludwik Silberstein	"
Alfred Sokołowski	"
Jan Sosnowski	(k)
Stanisław Thugutt	19. I. 08.
Zygmunt Weyberg	(k)
Zygmunt Wóycicki	19. I. 08.

Komisya rewizyjna.

Ignacy Baranowski	(z)
Bolesław Danielewicz	19. I. 08.
Teodor Dydziński	(z)
Alfred Sokołowski	19. I. 08.
Julian Adolf Święcicki	"

II.

Sprawozdanie Zarządu.

Założenie Towarzystwa i jego organizacja.

Myśl założenia w Warszawie Towarzystwa Naukowego podnoszona była parokrotnie. Po zgonie w r. 1901 Marcellego Nenckiego, projektowane było przez Józefa Jerzego Boguskiego zawiązanie Towarzystwa nauk ścisłych imienia zmarłego uczonego, a w r. 1904 Włodzimierz Spasowicz podejmował inicjatywę utworzenia Towarzystwa Naukowego Polskiego. Usiłowania te wszakże nie odniosły skutku. Projekt wskrzeszony został następnie w kole tutejszych członków krakowskiej Akademii Umiejętności. Członkowie tego koła, od początku 1904 r. zbierali się co miesiąc, najczęściej w mieszkaniu Włodzimierza Spasowicza i pod przewodnictwem Tadeusza Korzona zajmowali się przeważnie roztrząsaniem programu podjętego przez Akademię wydawnictwa Encyklopedyi Polskiej. Po ogłoszeniu prawa o stowarzyszeniach i związkach w r. 1906, opracowano ponownie projekt ustawy Towarzystwa Naukowego. Ustawa ta zarejestrowana została d. 1 Marca 1907 r.

Założyciele pierwotni, w liczbie piętnastu, powiększyli swe grono przez kooptację dwudziestu siedmiu nowych członków i wspólnie z nimi, na zebraniu organizacyjnym 20 Czerwca 1907 r. rozdzielili się na wydziały i wybrali Biuro Tymczasowe, złożone z przedstawicieli wydziałów: Ignacego Chrzanowskiego, Teodora Wierzbowskiego i Samuela Dicksteina. Biuro zarządziło zebrania wydziałowe, na których zastanawiano się nad programem przyszłych prac Towarzystwa.

Pierwsze Zebranie Ogólne Towarzystwa odbyło się 25 Listopada 1907 r. i z chwilą tą rozpoczęte zostały czynności, których przebieg poniżej podajemy.

Na wstępie, przyjętym zwyczajem, wspomnieć winniśmy o członkach zmarłych. Jeszcze przed złożeniem do zatwierdzenia projektu ustawy, zmarł Włodzimierz Spasowicz, jeden z najgorliwszych inicjatorów naszego Towarzystwa. Brał on udział czynny w pracy redakcyjnej nad tym projektem, ostatni raz na kilka dni przed zgonem, który nastąpił 2 Października 1906 r. Jakkolwiek więc nie możemy pomieścić jego nazwiska na liście założycieli i członków naszego Towarzystwa, należy się zmarłemu wdzięczne wspomnienie w tem pierwszym naszym sprawozdaniu.

Podczas organizacyi i w ciągu peryodu sprawozdawczego, Towarzystwo poniosło prócz tego stratę trzech członków¹⁾:

Dnia 3 lipca 1907 r. zmarł Henryk Hoyer, jeden z wybitnych przedstawicieli świetnego okresu narodzin morfologii mikroskopowej, oddany duchem i sercem krajowi, któremu służył na katedrze i w pracowni uniwersyteckiej, jako autor i jako uczestnik i kierownik instytucyi i stowarzyszeń naukowych. Ciężką złożony chorobą, na kilka tygodni przed śmiercią, brał jeszcze udział w pracy nad organizacją naszego Towarzystwa, którego przyszłość interesowała go żywo. Oddany życie całe sprawie służenia nauce czystej i budzenia zamiłowania do niej, wierzył w przyszłość nauki naszej i pragnął udziału naszego w pracach naukowych wszechświatowych. To też największą cześć oddamy jego pamięci usilną pracą w wytkniętym przezeń kierunku.

Zmarły d. 16 Marca 1908 r. zasłużony pedagog-przyrodnik Karol Jurkiewicz, profesor i dziekan Szkoły Głównej i Uniwersytetu warszawskiego, był przedstawicielem tego dawnego grona nauczycieli, którzy w zawodzie swoim widzieli nie tylko uprawę rozumów, ale przede wszystkim uprawę serc i charakterów. Uczył nauk przyrodniczych w Gimnazjum Realnem i w Instytucie Rolniczo-Leśnym w Marymoncie, wykładał mineralogię i geologię w Szkole Głównej i w Uniwersytecie. Wiek podeszły i stan zdrowia nie pozwoliły mu już brać czynnego udziału w pracach naszego Towarzystwa.

¹⁾ Ob. Wspomnienia pozgonne, str. 21—28.

Dla tych samych przyczyn, raz tylko na zebraniu organizacyjnym posiadaliśmy w gronie naszym Tadeusza Ks. Lubomirskiego, zmarłego w d. 7 Kwietnia 1908 r. Poważny pisarz historyczny, wydawca kodexu dypl. mazowieckiego, założyciel i wydawca Encyklopedyi Wychowawczej, współwydawca Encyklopedyi Rolniczej, obywatel wielce zasłużony na licznych polach pracy publicznej, zmarł w wieku sędziwym, czczony i szanowany przez wszystkie warstwy społeczne.

Biuro Tymczasowe, przygotowując rozpoczęcie czynności Towarzystwa, zmuszone było myśleć o lokalu, mogącym pomieścić zebrania ogólne, wydziałowe i zarządu, oraz kancelaryę. Z kłopotliwego położenia wyprowadził je prof. Ign. Baranowski, ustępując Towarzystwu bezinteresownie trzy pokoje swego mieszkania, przy ul. Krakowskie-Przedmieście № 7, z oddzielnym wchodem i potrzebnem umeblowaniem. W lokalu tym odbyło się zebranie ogólne 25 listopada r. z., na którem prof. Ign. Baranowski oświadczył, że z pomieszczenia Towarzystwo korzystać może do lipca 1909 r., w którym to dniu upływa kontrakt na całe mieszkanie. Za tę ofiarę, umożliwiającą natychmiastowe rozpoczęcie czynności Towarzystwa, Zebranie Ogólne złożyło czcigodnemu Ofiarodawcy serdeczne podziękowanie.

Na temże zebraniu wybrano zarząd Towarzystwa, złożony z Prezesa A. Jabłonowskiego, Wiceprezesa S. Dicksteina, Sekretarza A. Suligowskiego oraz trzech przewodniczących wydziałów, odkładając uzupełnienie go jeszcze sześcioma członkami (§ 20 Ustawy) do zamierzonego powiększenia liczby członków Towarzystwa.

Zarząd, w początkowym swym składzie, zajmował się zorganizowaniem kancelaryi, rozważeniem napływających przedstawień o kandydatach na członków Towarzystwa i przygotowaniem zebrań ogólnych. Na zebraniu w dniu 12 Stycznia r. b. przedstawiona została przez Zarząd lista kandydatów, z której zebranie dnia 19 Stycznia r. b. dokonało wyboru czterdziestu nowych członków. Dwaj kandydaci, o których wiadomość podano na tem ostatniem zebraniu, wybrani zostali na zebraniu 2 Lutego r. b.

A. Suligowski z powodu licznych zajęć zrzekł się godności sekretarza Towarzystwa i na urząd ten Zebranie Ogólne

w dniu 2 Lutego r. b. powołało z wyboru członka Towarzystwa w Wydziale III Stanisława Thugutta. Na temże zebraniu dokonano wyboru brakujących sześciu członków Zarządu oraz pięciu członków Komisji Rewizyjnej, stosownie do § 33 Ustawy.

Zarząd odbył w okresie sprawozdawczym 19 posiedzeń dla załatwienia czynności, przepisanych Ustawą. Wybrani z jego grona: redaktor i skarbnik zajęli się: pierwszy wydawaniem sprawozdań z posiedzeń Wydziałów, drugi— administracją funduszów.

Po obliczeniu wpływów ze składek i wkładów jednorazowych i ułożeniu pierwszego tymczasowego budżetu, postanowiono przystąpić do wydawania Sprawozdań z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, mających być wyrazem działalności T-wa, zogniskowanej w poszczególnych jego Wydziałach. Druk rozpoczęto od zeszytu podwójnego za Luty i Marzec, w którym pomieszczone zostały: przemówienia, komunikaty, referaty, tudzież protokoły załatwionych we wszystkich trzech Wydziałach w ciągu wymienionych dwóch miesięcy spraw bieżących. „Sprawozdania“ drukowane są w 500 egzemplarzach, z których dotąd rozsyłano członkom T-wa i instytucjom Naukowym krajowym i zagranicznym egzemplarzy 186, do sprzedaży zaś składano w księgarni E. Wende i S-ka egzemplarzy 100.

Jednocześnie Zarząd zajął się układaniem niezbędnych dla ciała zbiorowego regulaminów, a mianowicie: 1) regulaminu czynności Zarządu, 2) regulaminu dla członków, 3) regulaminu redakcyi wydawnictw Towarzystwa, 4) regulaminu kasowego oraz 5) regulaminu dla Wydziałów. Projekty pierwszych dwóch regulaminów, przygotowane przez członka Zarządu Wł. Janowskiego, rozpatrywane parokrotnie na posiedzeniach Zarządu, powierzone zostały po wakacyach, w celu ostatecznego zredagowania specjalnej komisji, złożonej z członków Zarządu: J. Eismonda, Br. Chlebowskiego i J. Kochanowskiego; po wydrukowaniu—rozesłane członkom Towarzystwa. Regulaminy: redakcyjny, ułożony przez J. Eismonda, i kasowy, ułożony przez F. Kucharzewskiego, przyjęte zostały przez Zarząd na posiedzeniu w dniu 18 Marca r. b.

Projekt regulaminu wydziałowego wypracowany był w ciągu okresu sprawozdawczego oddzielnie przez każdy z trzech Wydziałów i po wakacyach pomieniona komisya zestawila na ich pod-

stawie ogólny regulamin dla Wydziałów, przyjmując za podstawę projekt, przedstawiony przez Wydział III nauk matematycznych i przyrodniczych.

Skromne fundusze Towarzystwa nie pozwalały w pierwszych miesiącach na przedsięwzięcie czynności w związku z szerzej pojmowaną działalnością naukową. Dopiero następujące ofiary umożliwiły zapoczątkowanie ich w tym kierunku.

Dnia 18 Lutego r. b. członek założyciel Ignacy Chrzanowski złożył na rzecz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego sumę rb. osiemset, przeznaczając ją na potrzeby wydziału I językoznawstwa i literatury.

Dnia 8 Marca r. b. członek założyciel Ignacy Baranowski złożył na rzecz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego sumę rb. pięć tysięcy, przeznaczając z niej rb. trzy tysiące na ogłoszenie w roku bieżącym trzech konkursów na zadania naukowe, po jednym na każdym z trzech wydziałów Towarzystwa, a pozostałe rb. dwa tysiące na zaspokojenie innych potrzeb Towarzystwa.

W dniu 22 Kwietnia r. b. p. J. S. (przez pośrednictwo czł. Tow. Sławomira Miklaszewskiego) złożył na rzecz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, dla uczczenia pamięci ś. p. Jana Miklaszewskiego, sumę rb. trzysta z przeznaczeniem jej na potrzeby wydziału nauk matematycznych i przyrodniczych.

Zarząd, po złożeniu podziękowań ofiarodawcom, postanowił zapisać rb. trzy tysiące na fundusz nagród konkursowych, pozostałe zaś sumy na fundusz bieżący, z zastrzeżeniem co do specjalnego przeznaczenia sum rb. osiemset i rb. trzysta.

Po otrzymaniu wymienionych ofiar, Zarząd wezwał Wydziały o zaprojektowanie tematów na zadania konkursowe. Propozycje Wydziałów rozpatrywane były na posiedzeniu Zarządu 13 Maja r. b., na którym ustalono redakcję tematów. Na posiedzeniach Zarządu 27 Maja r. b. ustanowione zostały warunki konkursowe, które wraz z tematami ogłoszono w pismach peryodycznych i w zeszytach III Sprawozdań. Termin ostateczny do nadesłania rękopisów oznaczono na dzień 31 Grudnia 1909 r. ¹⁾.

¹⁾ Tematy konkursowe, przedstawione przez poszczególne wydziały, tudzież warunki dla spółbiegających się o nagrody podane osobno na str. 18 — 20.

Czł. Tow. Teodor Dunin, przy liście z d. 22 Marca r. b., komunikując Zarządowi uwagi o kierunku, jakoby Towarzystwo zdaniem jego wytknąć sobie powinno, proponuje zakładanie stopniowe instytutów naukowych. Zarząd, wspólnie z projektodawcą, rozpatrywał szczegóły wniosku na posiedzeniu 13 maja r. b. i wybrał komisję, złożoną z Wiceprezesa S. Dicksteina i czł. Tow. Br. Chlebowskiego i Teod. Dunina, dla przygotowania projektu odezwy, która, po przyjęciu jej przez Zgromadzenie Ogólne, wyraziłaby publicznie potrzebę powołania do życia instytutów naukowych i ewentualnie pobudziła społeczeństwo do ofiarności na ten cel doniosły.

Dnia 4 Kwietnia Sekretarz Towarzystwa St. Thugutt z powodu okoliczności domowych zmuszony był opuścić swoje stanowisko. Wskutek tego Zarząd uprosił członka Skarbnika F. Kucharzewskiego o pełnienie czynności Sekretarza aż do nowych wyborów, mających nastąpić na najbliższym Zgromadzeniu Ogólnem.

W dniu 29 Kwietnia opuścili stanowiska członków Zarządu: Wł. Janowski i A. A. Kryński. Wyboru dwu nowych członków na miejsca opróżnione postanowiono dokonać na najbliższym Zgromadzeniu Ogólnem.

Na wniosek Wiceprezesa postanowił Zarząd, na posiedzeniu 27 Maja r. b. zażądać od Wydziałów przygotowania projektów poszukiwań naukowych, które, według ich zdania, można i należałoby już teraz postawić na porządku dziennym prac Towarzystwa, oraz udzielenia Zarządowi wiadomości, jakie doszły były członków Wydziałów o rozpoczętych lub zamierzonych badaniach, które zasługiwałyby na przyjęcie ich pod opiekę Towarzystwa. Na zasadzie odnośnych wniosków Wydziałów, otrzymanych po wakacjach, Zarząd stara się w miarę środków rozporządzalnych przyjść z pomocą niektórym pracom i w tym celu wprowadził odpowiednie pozycje do budżetu projektowanego na r. 1908/9.

Działalność Wydziałów. Na posiedzeniach wydziałowych, po za rozpatrywaniem spraw natury administracyjnej, związanych z organizacją działalności naukowej Towarzystwa, tudzież spraw bieżących, komunikowano prace naukowe i rozpatrywano programy dalszej działalności.

Wydział I językoznawstwa i literatury odbył w ciągu okresu sprawozdawczego siedem posiedzeń, na których bywało średnio

po siedmiu członków. Prócz członków bywały na posiedzeniach w charakterze gości i osoby zaproszone.

Na posiedzeniach przedstawiono prace.

Z dziedziny językoznawstwa:

Adam Antoni Kryński: „O wpływie łaciny na język polski“.

Jan Baudouin de Courtenay: „O związku wyobrażeń językowych fonetycznych z wyobrażeniami językowymi morfologicznymi, semazyologicznymi i syntaktycznymi“.

Z dziedziny literatury:

Ignacy Chrzanowski: „Stosunek rękopisu *Barda Polskiego* (1795) do jego pierwodruku (1840)“ oraz „Sprawozdanie z zawartości trzech rękopisów XVIII w., znajdujących się w Cesarzkiej Bibliotece publicznej w Petersburgu“.

Wydział II nauk antropologicznych, społecznych, historyi i filozofii odbył jedenaście posiedzeń, na których bywało średnio po 10 członków. Na posiedzeniach komunikowany był przez Prezesa Towarzystwa program prac, odpowiadający zadaniom Wydziału, a streszczający się w potrzebie dalszego prowadzenia wydawnictwa „Zróżel dziejowych“, Atlasu historycznego ziem dawnej Rzeczypospolitej“, tudzież pożądanego podjęcia wydawnictwa „Kodeksu dyplomatycznego Warszawy i całego Mazowsza“. Poza tem rozpatrywano przeważnie sprawy bieżące. Komunikowanie prac, zapowiedzianych przez członków w ciągu okresu sprawozdawczego, rozpoczęto na posiedzeniach Wydziału powakacyjnych.

Wydział III nauk matematycznych i przyrodniczych odbył, prócz posiedzeń administracyjnych, pięć posiedzeń naukowych, poświęconych głównie pracom naukowym.

Przedstawiono następujące komunikaty i referaty.

Z dziedziny nauk matematycznych i fizycznych:

Władysław Gosiewski: Jakże należy uczynić założenie ogólne o naturze rozdziału prędkości w gazie, aby uzyskać prawo Maxwella tego rozdziału?“

Samuel Dickstein: referat pracy A. Axera „O układach sił wewnętrznych z siłorodem“.

Ludwik Silberstein: „Drgania elektromagnetyczne przewodnika kulistego“ i

„Elektromagnetyczne powierzchnie nieciągłości“.

„Wiktor Biernacki: „W sprawie załamania podwójnego ciecicy odkształcanych“.

Wacław Sierpiński: „Uogólnienie pewnego wzoru Sterna“.

Z dziedziny chemii, mineralogii i geologii:

Zygmunt Weyberg: „W sprawie chemizmu sodalitów“ i „O sodalitach chromianowych“.

Józef Jerzy Boguski w imieniu własnem i p. A. Brandysa: „Wyniki badań nad utlenianiem glejty“.

Tenże w imieniu własnem i p. S. Kreczyńskiego: „Wyniki badań nad szybkością wydzielania srebra z roztworów azotanu srebrowego przez miedź metaliczną“.

Jan Lewiński: „Kellowej i oksford na zbczu zachodniem gór Ś-tokrzyzkich“.

Sławomir Miklaszewski: „Przyczynek do znajomości gleb powiatu Konstantynowskiego gub. Siedleckiej“.

Tenże „Lössy powiatu Lubelskiego“, „Bielice rypińskie“, „Mady powiślańskie“.

Tenże „Bielico-rzędzina z pod Ilży“, „Gleby Opinogórskie“, „Gleby trzeciorzędowe z Chmielnika i Karpat.“

Z dziedziny biologii:

Józef Eismund: „Zagadnienia mikromorfologii komórki“ (Przemowa inauguracyjna).

Jan Sosnowski: „Przyczynek do teoryi prądów elektrotonicznych“ oraz

Tenże „Badania nad zmianami przewodnictwa nerwu w stanie czynnym“.

Władysław Janowski: (Pokazy) „Własności proteolityczne ropy jałowej“ i „Turgogramy i oesophagogramy w przypadkach choroby Stokes-Adamsa.

Jan Tur: „Spostrzeżenia nad blastodermami rzekomemi“,

Tenże „Nowa serya doświadczeń nad wpływem teratogenetycznym promieni radu na zarodki kurczęcia“.

Zygmunt Wóycicki: „Aplanospory u Cladophora fracta var. horrida“.

Edward Przewoski: „Przyczynek do zapalenia włóknikowego“.

Z dziedziny historii nauk ścisłych i ich zastosowań.

Feliks Kucharzewski: „Piśmiennictwo techniczne polskie. I. Architektura“.

Towarzystwo uczestniczyło w osobach swych delegatów w następujących zjazdach naukowych oraz uroczystościach jubileuszowych:

Na skutek zaproszenia Komitetu organizacyjnego IV Zjazdu przyrodników i lekarzy w Pradze Czeskiej, Zarząd delegował na ten Zjazd, odbyty w czasie 6—10 Czerwca r. b., członka T-wa w wydziale III Zygmunta Wóycickiego.

Na uroczystości jubileuszowej 50-lecia pracy naukowej Prezesa T-wa Aleksandra Jabłonowskiego, odbytej w dniu 12 Maja r. b., przemawiał w imieniu Towarzystwa delegowany przez Zarząd czł. T-wa Władysław Smoleński.

Dla uczczenia 25-ciolecia pracy naukowej prof. K. Olszewskiego w Krakowie wysłana była dnia 14 Maja r. b. depeza gratulacyjna od Zarządu i Wydziału III-go.

Na uroczystości jubileuszowej 50-ciolecia pracy czł. T-wa prof. Juliana Kosińskiego w dniu 30 Czerwa r. b. przemawiał w imieniu Towarzystwa delegowany przez Zarząd czł. T-wa Jan Pruszyński.

W ciągu okresu sprawozdawczego, Towarzystwo w drodze zamiany za „Sprawozdania“ zaczęło otrzymywać następujące wydawnictwa:

Rocznik Towarzystwa Przyj. Nauk w Wilnie,
Przegląd Filozoficzny,
Przegląd Biblioteczny,
Chemik Polski.

Na razie był to zaledwie pierwszy początek nawiązania wzajemnej wymiany wydawnictw.

Jednocześnie od swych członków jakoteż i od osób postronnych zaczęły wpływać w darze dla przyszłej biblioteki T-wa luźne wydawnictwa i prace. Dotąd otrzymano następujące książki:

Fontes et Commentationes historiam scholarum superiorum in Polonia illustrantes. Tomów 10 (dar czł. T-wa S. Dicksteina).
Źródła dziejowe. T. XVII. Polska XVI w. Podlasie przez Aleksandra Jabłonowskiego. Warszawa, 1908 (dar czł. T-wa A. Jabłonowskiego).

- Erazm Majewski. Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich. Tomów 2 (dar autora).
- Ignacy Chrzanowski. Historia literatury niepodległej Polski z wypisami (dar autora).
- Stanisław Czarnowski. Literatura peryodyczna i jej rozwój. Kraków 1895 (dar autora).
- Kazimierz Szafnagel. Zapiski bryologiczne t. I. Wilno 1908 (dar Tow. Przyj. Nauk w Wilnie).
- Franciszek Pułaski. Poselstwo Jana Gnińskiego do Turcyi, (dar wydawcy).
- Ludomir Taruszkiewicz. Teorya akcyi Pauliońskiej. Warszawa 1891 (dar autora).
- Władysław Janowski. Szesnaście odbitek prac naukowych z medycyny (dar autora).
- K. Kostanecki. Heinrich Hoyer. Leipzig 1908 (dar czł. Wł. Janowskiego).
- Szymon Rundstein. Siedem prac naukowych ekonomiczno-prawnych (dar autora).
- Wiktor Biernacki. Pięć odbitek prac naukowych z Fizyki (dar autora).

III.

Sprawozdanie kasowe.

Rachunek przychodów i rozchodów

za czas od 7/XI 1907 do 30/VI 1908 r.

Przychód.	Rb.	K.	Rozchód.	Rb.	K.
Wkłady jednorazowe od czterech członków dożywotnich	800	—	Utrzymanie biura	187	38
Składka za r. 1907 od 23 członków rzeczywistych	260	—	Pensye.	283	65
Składka za r. 1908 od 45 członków rzeczywistych	495	—	Wydawnictwo	133	85
			Pozostałość w d. 30/VI 1908 r.	7052	32
Ofiary:					
Ignacego Chrzanowskiego	800	—			
Ignacego Baranowskiego	5000	—			
J. S.	300	—			
Procent od funduszków w Banku Handl. za r. 1907	2	20			
	7657	20		7657	20

Bilans

w dniu 30 Czerwca 1908 roku.

Winien.

Ma.

	Rb.	K.		Rb.	K.
Bank Handlowy:			Kapitał zasobowy .	400	—
a) rach. 5½% term. 3/VI 1909 r.	3300	—	„ nagrodowy .	3000	—
b) rachunek bieżący . .	3430	95	Fundusz bieżący:		
Kasa:			a) dla wszyst. Wydz.	2552	32
a) u skarbnika	273	47	b) „ Wydziału I. . .	800	—
b) u dziennikarza . . .	47	90	c) „ „ III.	300	—
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	7052	32		7052	32
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Budżet

na rok 1908/9.

Dochody.	Rb.	K.	Wydatki.	Rb.	K.
Składki członków . . .	700	—	Utrzymanie biura . .	200	—
Ofiary	800	—	Pensye	700	—
Procent od fund. w B. H.	250	—	Wydawnictwo	1200	—
Sprzedaż sprawozdań . .	30	—	Wydatki na W. I. . .	800	—
Niedobór do pokrycia z fund. bież. ogólnego	1100	—	„ „ „ II.	300	—
Niedobór do pokrycia z fund. bież. wydz. I .	800	—	„ „ „ III.	780	—
Niedobór do pokrycia z fund. bież. wydz. III.	300	—			
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	3980	—		3980	—
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

IV.

Zadania konkursowe
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

A. W WYDZIALE JEZYKOZNAWSTWA I LITERATURY.

„Życie duchowe i twórczość Juliusza Słowackiego“.

Żądana jest bądź całkowita synteza krytyczna, bądź częściowe opracowanie jednego z dwu głównych okresów działalności poety (lata 1836 — 1842 i 1842 — 1849), bądź wreszcie studium nad genezą i ewolucją samego arcyzmu przy uwzględnieniu pokrewnych zjawisk w dziejach poezji i sztuki innych ludów Europy.

B. W WYDZIALE NAUK ANTROPOLOGICZNYCH, SPOŁECZNYCH,
HISTORII I FILOZOFII.

„Znaczenie żywiołu etnicznego litewskiego w ewolucji polityczno-społecznej W. Księstwa Litewskiego przed Unią Lubelską“.

Praca ta ma stanowić studium, oparte zarówno na wynikach badań etnograficznych, jakoteż na danych faktycznych, dotyczących polityczno-społecznego i kulturalnego rozwoju żywiołu rdzennie litewskiego, ze szczególnem uwzględnieniem przejawów tego żywiołu w ustawodawstwie, a mianowicie w Statucie Litewskim.

C. W WYDZIALE NAUK MATEMATYCZNYCH I PRZYRODNICZYCH.

„Zbadanie pod względem mineralogicznym któregośkolwiek z terytoriów Królestwa Polskiego“.

Przez terytorium rozumieć należy pewną całość geograficzną lub pewien kompleks geologiczno-petrograficzny. Praca winna wyczerpywać odnośną literaturę i opierać się nadewszystko na badaniach oryginalnych autora, oraz na laboratoryjnym opracowaniu materiałów zebranych. Autor winien przedstawić duplikaty zbadanych przez się materiałów, jakoteż i ewentualnych preparatów mikroskopowych.

WARUNKI KONKURSU.

1. Każda z prac, ubiegających się o nagrodę konkursową, winna być napisana w języku polskim, oparta na badaniach samodzielnych i odznaczać się metodą ściśle naukową.
2. Wyluczają się z konkursu wszelkie prace charakteru kompilacyjnego, chociażby odznaczały się zaletami układu i przedstawienia.
3. Praca konkursowa winna zawierać w sobie całkowite opracowanie tematu w granicach, w zadaniu konkursowem określonych.
4. Do konkursu przyjmowane będą tylko prace, nigdzie dotąd drukiem nieogłoszone.
5. Każda z prac konkursowych zawierać winna dokładną literaturę naukową traktowanego przedmiotu tak polską, jak i obcą.
6. Nagroda za pracę konkursową na każdy z trzech powyższych tematów wynosi **tysiąc** rubli.

Uwaga. Towarzystwo Naukowe zastrzega sobie możność podzielenia tej sumy na dwie równe lub nierówne części, w razie gdyby z pomiędzy prac, nadesłanych na dane zadanie, dwie okazały się godnymi nagrody. W razie gdyby prócz nagrodzonych, znalazły się jeszcze inne prace wyróżniające się, Towarzystwo Naukowe może je odznaczyć wzmianką zaszczytną.

7. Praca uwieńczona nagrodą pozostaje własnością jej autora, Towarzystwo wszakże zastrzega sobie pierwszeństwo ogłoszenia jej drukiem, po porozumieniu się z autorem.
8. Termin ostateczny do nadesłania rękopisów oznacza się na 31 grudnia 1909 roku. Po upływie tego terminu żadne rękopisy przyjmowane nie będą.
9. Rękopisy prac konkursowych winny być pisane pismem czytelnym po jednej stronie każdej karty, z szerokim marginesem. W żadnym miejscu rękopisu nie powinno być ujawnione nazwisko autora.
Pożądane jest nadsyłanie rękopisów pisanych na maszynie, w dwóch lub trzech egzemplarzach.
10. Rękopisy należy nadsyłać bezimiennie w posyłkach polecanych pod adresem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego¹⁾—opatrzone godłem, z dołączeniem osobnej koperty opieczętowanej, opatrzonej temże godłem co rękopis i zawierającej wewnątrz nazwisko autora i dokładny jego adres.
11. Ogłoszenie nagród na podstawie ocen Wydziałów (§ 37 Ustawy Towarzystwa Naukowego Warsz.) nastąpi na dorocznym Zgromadzeniu Ogólnem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w roku 1910. Nazwiska autorów prac uwieńczonych ujawnione będą dopiero na tem posiedzeniu po otworzeniu kopert opieczętowanych.
12. Rękopisy prac niewieńczonych i nieodznaczonych wzmianką zaszczytną mogą być zwrócone wraz z kopertą opieczętowaną na żądanie, w ciągu jednego roku od daty ogłoszenia wyniku konkursów.

Adres: Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7.

V.

**Wspomnienia
pozgonne o członkach zmarłych.**

Henryk Hoyer.

Spóźnionem się wydać tu może wspomnienie pozgonne o zgasłym przed półtora rokiem Nestorze biologów polskich. Poświęcono mu już wspomnień wiele: u nas Pruszyński, Kamocki i Nusbäum, w czasopismach obcych prof. Kostanecki i niżej podpisany — mniej lub więcej obszernie o życiu i dziełach zmarłego podali sprawozdania. Lecz nigdzie, skoro się o Hoyerze mówi — wyczerpać się nie da obfity nad wyraz materyał, jakiego dostarcza rozważanie życia tego człowieka. Wiele mówić o nim można i należy, jako o pracowniku miary szerokiej, który wielce się zasłużył w poszukiwaniach histologicznych drugiej połowy wieku ubiegłego. Mówić o nim można, jako o mistrzu niedorównanym i nigdy niezapomnianym — pokoleń wielu lekarzy i przyrodników polskich. Nie można zapominać o nim, jako o przyrodniku-myślicielu, który badania faktyczne wiązał z szerokim polotem myśli syntetycznej i uogólnienia filozoficzne uważał za cel ostateczny myślenia naukowego.

Zasługi Hoyera na wszystkich tych polach tak żywo są przechowywane w pamięci nas wszystkich, że w przemówieniu mojem nie będę wracał do naukowo-twórczej, pedagogicznej i filozoficznej działalności zmarłego. We wspomnieniu, jakie Wydział Matematyczno-Przyrodniczy naszego Towarzystwa składa Hoyerowi w pierwszym swem Sprawozdaniu rocznem — na jedną szczególnie stronę życia zmarłego chcę zwrócić uwagę, a mianowicie stronę,

o której na Zachodzie nie wspomina się zazwyczaj wcale, mówiąc o życiu uczonego, a która u nas dotąd wielkie posiada znaczenie. Oto Hoyer był jednym z bardzo nielicznych u nas przedstawicieli pracy naukowej twórczej, którego życie upływało przedewszystkiem w pracowni, który przez życie całe nie zrywał ani na chwilę jaknajściślejszego kontaktu z biegiem nauki europejskiej... Hoyer popularyzować umiał i lubił, ale różnicę pomiędzy pracą popularyzatorską a twórczą głęboko czuł, rozumiał i zawsze raczej do drugiej niż do pierwszej młodych pracowników zachęcał i nawoływał. W warunkach naszego życia naukowego miało to znaczenie nader doniosłe. Hoyer widział z żalem, jak całe szeregi ludzi, którzy na ławie studenckiej marzyli o pracy twórczej, którzy przychodzili do niego z pierwocinami swych prac naukowych—później, po wyjściu z pracowni uniwersyteckiej, pochłonięci drobiazgami szarzyzny życia codziennego, lub też znęceni tak łatwem u nas powodzeniem popularyzatorskiem, zapominali o tych ideałach, które jemu wypełniły życie całe... Hoyer widział, że wiele wysiłków jego, skierowanych do stworzenia atmosfery naukowej, której nam tak oddawna brakuje, do stworzenia szkoły badania, do skupienia rozproszonych, a jeszcze trzymających się pracy naukowej pracowników—idzie na marne wśród atmosfery wielkiego miasta, nie mającego tradycyi naukowej, w którym od lat wielu za produkcye naukowe uchodzą przeróbki i tłómaczenia... A jednak na Zachodzie, wśród może równie ciężkich materyalnie warunków pracy naukowej, — praca ta jednak nie ustaje, bo w społeczeństwach zachodnich, a i w naszym w Galicyi, dzięki obecności własnych wyższych ognisk nauki — wytwarza się i podtrzymuje atmosfera swoista zdrowego krytycyzmu względem wartości wysiłków naukowych. U nas wpływ naukowy uniwersytetu nie rozechodzi się poza obręb jego słuchaczy. Jedynym tedy sposobem wytworzenia owego krytycyzmu względem produkcji naukowych i rzekomo-naukowych, wytworzenia ogniska, skupiającego tych wszystkich, którzy starają się utrzymać na poziomie roboty ściśle naukowej—jest utworzenie towarzystw naukowych, w których specjaliści, pracujący stale w różnych działach badania, mogliby utworzyć ciało, przedstawiające rękojmię naukowego ducha i naukowego sądu.

Przez lata długie, poza Towarzystwem Lekarskiem, które jedną tylko dziedzinę nauki obejmuje, towarzystw takich być nie

mogło. Przez lata długie przyrodnicy warszawscy schodzili się w t. zw. „Komisyi przyrodniczej“..... Towarzystwa Ogrodniczego. I tam właśnie Hoyer, ze zwykłą swą niespożyta energią, jako długoletni przewodniczący Komisyi — starał się skupić wszystkich pracujących naukowo przyrodników. Ciekawe są bardzo protokoły tej Komisyi z lat wielu: są tam faktyczne przyczynki naukowe, czasami nawet cenne, są referaty zbiorowe, zdarzają się nawet notatki z wycieczek turystycznych, niewiele z nauką mające wspólnego... Hoyer znosił i to ostatnie, uważając posiedzenie z najskromniejszym bodaj programem za sposobność porozumienia się ludzi, których nauka w mniejszym lub większym stopniu obchodzi, chociaż chodziło mu bardzo o utrzymanie poziomu prac Komisyi na poziomie jaknajbardziej naukowym. Ale zato, gdy się trafił komunikat nie z książek, lecz z pracowni wzięty, gdy widział usiłowania stworzenia czegoś samodzielnego, oryginalnego, choćby w zakresie skromnym, wówczas Hoyer ożywał się, śledził z uwagą wyteżoną każde słowo referenta i zawsze, nawet w dziedzinach bardziej od własnej specjalności oddalonych, miał coś do powiedzenia, bądź co do treści, bądź wniosków, bądź metody badania.

Przed laty dwoma, gdy zmienione warunki polityczne pozwoliły zakrzętnąć się około utworzenia Towarzystwa Naukowego, Hoyer był już ciężko chory i nie mógł opuszczać mieszkania. Mimo to brał on gorąco do serca sprawę nowego Towarzystwa, którego zadania i cele pojmował w jaknajwyższym, najbardziej akademickim znaczeniu. I nietylko znajdujemy jego podpis na liście założycieli Towarzystwa, ale na parę miesięcy przed śmiercią, jednym niemal z ostatnich wysiłków, starał się on nowemu towarzystwu przelać i nadać kierunek ten, któremu sam przez całe życie służył.

W pamięci kilku członków naszego Wydziału, zaproszonych przez Hoyera na poufną rozmowę w okresie, poprzedzającym zorganizowanie się ostateczne Towarzystwa, przechowały się niechybnie słowa jego, w których określał cele i zadania powstającego ogniska naukowego. Chciał on widzieć w Towarzystwie naszym — ciało ściśle akademickie, które wyłącznie naukowe ma postawić sobie zadania. Nawoływał nas gorąco do jaknajbaczniejszego przestrzegania tych zadań, do nieuchylania się od nich na stronę żadną, chociażby pod pozorem jakiejś doraźnej potrzeby użyteczności społecznej. Badania wyłącznie naukowe, oryginalne,

stanowiące rzetelny przyczynek do nauki zachodniej—oto cel nasz jedyny. W „Sprawozdaniach“ Towarzystwa, w wydawnictwach przez nie podejmowanych,—mogą znaleźć miejsce jedynie wyniki prac badawczych, teoretycznych, wszystko zaś, co pod tę zasadę podciągnąć się nie da, winno być z nich bezwzględnie wyłączone.

Taka była Hoyer'a myśl ostatnia, Towarzystwu naszemu poświęcona. Wiedział on dobrze, że z wieloma będziemy musieli walczyć przeszkodami, aby myśl tę w czyn wprowadzić: zdawał on sobie aż nadto dobrze sprawę z trudności pracy naukowej w warunkach naszych, z braku pracowników na polach wielu, z przemożnego wpływu dyletantyzmu, który od lat tyłu u nas przerażająco się krzewił, z niepojmowania istoty pracy naukowej, jakie się u nas rozwiłmożniło,—a przecież wierzył głęboko w możliwość pokonania tych przeszkód. Wierzył, że nowe Towarzystwo, podnosząc jaknajwyżej sztandar pracy ściśle naukowej, dążąc do celów swych bez oglądania się na wpływy i przeszkody uboczne — spełni zadania swe tak, jak on je rozumiał!

Niech pierwszy rocznik naszych prac będzie skromnym wstępem do urzeczywistnienia tego naukowo-społecznego testamentu Hoyer'a.

Jan Tur.

Karol Jurkiewicz.

W marcu r. b. zmarł Karol Jurkiewicz, członek założyciel Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, profesor Szkoły Głównej i dziekan Uniwersytetu Warszawskiego. Urodzony w roku 1822 w Wólce Zawieprzyckiej w ziemi Lmbelskiej Jurkiewicz studiował nauki przyrodnicze w uniwersytecie petersburskim, główną zwracając uwagę na mineralogię i geologię, które do końca życia były przezeń najbardziej umiłowane. W r. 1844 Jurkiewicz po ukończeniu uniwersytetu wraca do kraju, gdzie spotyka warunki jaknajbardziej niepomysłne dla jakiegokolwiek pracy naukowej: brak wyższej uczelni, brak atmosfery naukowej, brak ludzi i zainteresowania nauką. Jurkiewicz zostaje nauczycielem nauk przyrodniczych i technicznych w gimnazyum realnem w Warszawie, a zarazem prowadzi zakład własny—prywatną szkołę czteroklasową.

Dopiero po kilkunastu ciężkich i beznadziejnych latach stosunki ulegają pewnej zmianie na lepsze, zostaje założony instytut rolniczy w Marymoncie, gdzie w r. 1860 Jurkiewicz obejmuje wykład technologii chemicznej. W dwa lata później powstaje Szkoła Główna i wtedy dopiero prof. Jurkiewicz, obejmując katedrę mineralogii i geologii, może z większą swobodą zajmować się najbardziej dlań interesującymi działami nauki. Gdy Szkoła Główna została zastąpiona przez Uniwersytet Warszawski, prof. Jurkiewicz zatrzymuje w nim zajmowaną w Szkole Głównej katedrę, dla uzyskania koniecznego w Uniwersytecie stopnia naukowego przedstawia rozprawę p. t. „O formacyi kredowej w gubernii Lubelskiej“, za którą Uniwersytet Kijowski przyznał mu stopień doktora. W r. 1877 prof. Jurkiewicz został dziekanem wydziału matematyczno-przyrodniczego, a w r. 1879 ustąpił z zajmowanej katedry i usunął się w domowe zacisze.

Prof. Jurkiewicz był reprezentantem dawnej szkoły naturalistów, którzy całą przyrodę gorąco miłowali, których interesowały wszystkie jej objawy, którym wszakże obcą była zupełnie współczesna specjalizacja i technika pracy twórczej. Był to miłośnik przyrody w najlepszem tego słowa znaczeniu. Z zapalem, z zaparciem się siebie gromadził on zbiory przyrodnicze, zwłaszcza wspaniały zbiór minerałów, piękny zbiór owadów, zbierał kolibry, hodował rośliny pokojowe, które mieszkanie jego zamieniały w prawdziwy ogród botaniczny, brał czynny udział w założeniu i pracach Towarzystwa Ogrodniczego w Warszawie. Posiadanemi wielostronnemi wiadomościami rad dzielił się z ogółem, chętnie się imając pracy popularyzatorskiej. Zwłaszcza liczne są jego przekłady dzieł popularnych, należących do najrozmaitszych dziedzin. Tłumaczył on i „Wykład higieny“ Fleurusa, i „Kurs chemii nieorganicznej Cahoursa, i „Plan Stworzenia“ Agassiza, i „Człowiek, jego pochodzenie, dawność i rasy“ Platza, i „Geografię powszechną“ Schweiger-Lerchenfelda. Nawet w ostatnich chwilach swego życia, złożony ciężką niemocą, myślał o społeczeństwie i zbiory swe wszystkie przekazał do użytku publicznego, ofiarowując je Muzeum Przemysłu i Rolnictwa.

Przez całe swe długie życie ś. p. prof. Jurkiewicz starał się w miarę sił i możliwości być pożytecznym dla swego społeczeństwa, było to również jego myślą ostatnią. Cześć Jego pamięci!..

Jan Lewiński.

Jan Tadeusz Książę Lubomirski.

Szlachetna postać ks. J. T. Lubomirskiego, zarysowująca się na tle dziejów naszego społeczeństwa z drugiej połowy ubiegłego wieku, jak żywe wcielenie arystokratyzmu w moralnym znaczeniu tego wyrazu; jaśniejąca długim szeregiem prac i poświęceń, dyktowanych przez niezwykle cnoty obywatelskie zmarłego, zestrzelone w hartownym, na tle rozpaczliwego położenia kraju, pełnieniu przykazań politycznych Montalamberta, skierowanych do Polaków: „*instruisez Vous et enrichissez Vous*“ i świecąca na tyłu polach życia publicznego niezwykle, istic klasycznym przykładem miłości ojczyzny — postać ta winna spotkać się tutaj z oceną swej działalności naukowej, która, niby korona zasług, wieńczyła tego Horacyuszowego *justum ac tenacem propositi virum*.

Ś. p. Jan Tadeusz książę Lubomirski, syn ks. Eugeniusza z Dubrowna (w gub. mohylowskiej) i Maryi z hr. Czackich, córki Tadeusza, urodzony dnia 24 października 1826 roku, a zmarły w 82 roku życia dnia 7 kwietnia 1908 roku w Warszawie, doktor filozofii *honoris causa* Uniwersytetu Jagiellońskiego, zaznaczył się w nauce historycznej polskiej przede wszystkim jako badacz dziejów wewnętrznych naszego kraju, wnoszący do tej sfery studyów niepospolity na swój czas krytycyzm i kierunek dociekania. Jedną z najdawniejszych chronologicznie prac historycznych ks. Lubomirskiego, było wydawnictwo „Pamiętników Teodora Jewłaszewskiego“, białorusina, który żył i urzędował w powiecie nowogrodzkim w końcu XVI-go i na początku XVII-go wieku. Przekład owych wspomnień, dokonany z białoruskiego przez prof. Eugeniusza Ciemniewskiego, ukazał się w Warszawie 1860 r. Wydawnictwo to, rozpoczynające pod znakiem „tezy“ społeczno-moralnej działalność dziejopisarską ks. Lubomirskiego, (Jewłaszewski był bowiem przed 300 laty wybitnym przedstawicielem obywatelskiej myśli kulturalnej polskiej wśród społeczności litewsko-ruskiej) miało znaleźć w przyszłości żywe swe odbicie ideowe w dwu ostatnich pracach zmarłego — w „Adamie Kisielu, wojewodzie Kijowskim“ — życiorysie cnotliwego męża, wydanym w Warszawie przed pięciu laty (1904 r.) i w monografii o „Rodzinie w Polsce“, ogłoszonej w rok później. — Nie w tych jednak wydawnictwach, tak bardzo znamienych ze względu

du na charakter społeczny postaci ks. Lubomirskiego, leży jego naukowa zasługa dziejopisarska. Spoczywa ona przede wszystkim w pracach ogólniejszych, poświęconych dziejom wewnętrznym narodu, a mianowicie: w „Trzech rozdziałach ze skarbowości 1507 — 1532“ (Kraków 1868); w „Jurysdykcyi patrymonjalnej w Polsce“ i w „Rolniczej ludności w Polsce od XV-go do XVI-go wieku“ (Warszawa 1857 — 1858), oraz w wydawnictwach: „Kodeksu dyplomatycznego Księstwa Mazowieckiego“ (Warszawa 1863) i „Księgi Ziemi Czerskiej 1404—1425“ (Warszawa 1879), poprzedzonej obszernem, samodzielniem studyum naukowem. Same daty tych prac i wydawnictw, w połączeniu z ich przedmiotem, wystarczą, by stwierdzić fakt, że umysł zgasłego badacza cechowało dążenie do pogłębiania studyów nad przeszłością, do przeniesienia ich ze sfery przedwczesnej syntezy na pole dociekań źródłowych, oraz do ogarnięcia tych zakresów życia wewnętrznego narodu, jakie ustępowały wtedy miejsca w nauce — historii politycznej. Oba objawy, podniesione tutaj, to jedna z wcześniejszych zapowiedzi tego właśnie kierunku żywotnego, jaki miał zapanować niebawem, a coraz niepodzielniej — dzięki pracownikom tego typu, co ks. Lubomirski — w ostatnim okresie rozwojowym całego dziejopisarstwa naszego. Zwłaszcza, wydając zapiski sądowe czerskie przed laty trzydziestu, dał się zmarły badacz, i to poniekąd tylko, wyprzedzić Z. A. Helclowi, wydawcy *Wyboru* (nie *kompletu*, jak ks. Lubomirski) zapisek sądowych małopolskich w „Starodawnych prawa polskiego pomnikach“.

Oto tytuły zasług, stawiające ks. J. T. Lubomirskiego w rzędzie tych mężów, który, jak Działyński i Raczyński, Bartoszewicz, Bielowski, Daniłowicz, Hube, Helcel, Muczkowski, Rzyszczewski i inni — by nie wymieniać żyjących — kładli u nas w trzydziestoleciu pomiędzy rokiem 1840 a 1870 — w dobie zupełnej niemal dezorganizacji pracy dziejopisarskiej, podstawy prawdziwie naukowe pod przyszłe badania historyczne, ocalając dalszy ich rozwój od wyłączności wpływów cudzoziemskich, zwłaszcza niemieckich, jakie im wówczas ze strony historyków Śląska, Prus i Pomorza poważnie groziły.

W uznaniu tych zasług, pomnożonych przez wiele prac i publikacji pomniejszych, a nadewszystko przez wierny protektorat zmarłego nad wydawnictwami tej miary, jak „Encyklopedia Rolnicza“ i „Encyklopedia Wychowawcza“, Uniwersytet Jagielloński

odznaczył go w dniu swego 500-letniego jubileuszu (1900 r.) dyplomem doktora *honoris causa* wydziału filozoficznego, a w dwa lata później, w czasie obchodu półwiekowej działalności publicznej ks. ²Lubomirskiego, rodacy uczcili go medalem złotym, wybitym ku czci tego niepospolitego człowieka.

J. K. Kochanowski.

